

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 9. sınıf Coğrafya müfredatı ve ders kitabındaki **1. Ünite: Coğrafyanın Doğası** konusuna uygun, yazılı sınavlarda çıkması muhtemel **20 açık uçlu soru ve cevabı** aşağıda hazırlanmıştır:

1. Ünite: Coğrafyanın Doğası — MEB Sınavlarına Yönelik 20 Açık Uçlu Soru ve Cevap

1. Doğal ortamı oluşturan temel ortamlar (küreler) nelerdir? Kısaca açıklayınız.

- **Cevap:** Doğal ortam beş temel ortamın etkileşiminden oluşur:
 1. **Litosfer (Taş Küre):** Yer kabuğunu oluşturan kayalar, yer şekilleri ve topraklardan oluşur.
 2. **Atmosfer (Hava Küre):** Dünya'yı çepeçevre saran gaz tabakasıdır.
 3. **Hidrosfer (Su Küre):** Denizler, göller, akarsular ve yer altı sularını kapsar.
 4. **Kriosfer (Buz Küre):** Donmuş topraklar, buzullar ve sürekli karla kaplı alanlardır.
 5. **Biyosfer (Yaşam Küre):** Canlıların hayati faaliyetlerini sürdürdüğü alandır.

2. Doğal ortam, beşerî ortam ve coğrafi ortam kavramlarını açıklayınız.

- **Cevap:** İnsanın etkisi olmadan, insani unsurların dışında kalan yere **doğal ortam** denir. İnsanın sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetleri sonucunda doğal ortam üzerine inşa ettiği yaşam alanına **beşerî ortam** adı verilir. Doğal ve beşerî ortamın birlikteliğinden oluşan en geniş yaşam alanına ise **coğrafi ortam** denir.

3. Fiziki coğrafyanın başlıca alt dalları nelerdir ve inceleme alanları hangileridir?

- **Cevap:** Fiziki coğrafya doğal olay ve süreçleri inceler. Başlıca alt dalları:
 - **Jeomorfoloji (Yer Şekilleri Bilimi):** Litosfer unsurlarını ve yer şekillerinin oluşum süreçlerini inceler.
 - **Klimatoloji (İklim Bilimi):** Atmosfer olaylarını, iklim sistemlerini ve iklim tiplerini inceler.
 - **Hidrografiya (Sular Coğrafyası):** Deniz, göl, akarsu gibi su ortamlarını inceler.
 - **Biyocoğrafya (Canlılar Coğrafyası):** Biyosferdeki bitki ve hayvan topluluklarının dağılışını inceler.
 - **Toprak Coğrafyası:** Toprakların oluşum süreçlerini ve özelliklerini inceler.

4. Fiziki coğrafyanın alt dalları olan Jeomorfoloji, Klimatoloji ve Biyocoğrafya hangi yardımcı bilim dallarıyla etkileşim içindedir?

- **Cevap:** **Jeomorfoloji:** Jeoloji, jeofizik, litoloji ve petrografi ile,
 - **Klimatoloji:** Meteoroloji ile,
 - **Biyocoğrafya:** Biyoloji, botanik ve zooloji ile doğrudan etkileşim içindedir.

5. Beşerî coğrafyanın temel alt dallarından dört tanesini yazarak inceleme alanlarını belirtiniz.

Nüfus Coğrafyası: Nüfusun özelliklerini, dağılışını, değişimini ve nüfus politikalarını inceler.

Yerleşme Coğrafyası: Yerleşmelerin gelişimini, tiplerini, mesken türlerini ve dağılışını inceler.

Kültürel Coğrafya: Toplumların dil, din, giyim, mimari gibi kültürel özelliklerini mekânla ilişkilendirir.

3.Siyasi Coğrafya: Siyasi olayların coğrafi ortama bağlı gösterdiği mekânsal farklılıkları analiz

6. Beşerî coğrafyanın yararlandığı yardımcı bilim dallarına üç örnek veriniz.

- **Cevap:** Nüfus coğrafyası **demografi** ve **istatistikten**; yerleşme coğrafyası **arkeoloji** ve **tarihten**; kültürel ve sosyal coğrafya ise **sosyoloji**, **antropoloji** ve **filolojiden** yararlanır.

7. Coğrafya biliminde mekânsal bilgileri elde etmek, analiz etmek ve yorumlamak amacıyla kullanılan temel teknikler nelerdir?

- **Cevap:** Coğrafya araştırmalarında yaygın olarak kullanılan başlıca teknikler şunlardır:
 - Haritalama
 - Uzaktan algılama
 - Nicelme (istatistik) yöntemleri
 - Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)

8. "Coğrafya" kelimesinin etimolojik kökeni nedir ve bu kavramı tarihte ilk kez kim kullanmıştır?

- **Cevap:** Coğrafya kavramı, Eski Yunanca yer anlamına gelen "**geo**" ve tasvir etmek anlamına gelen "**graphein**" kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşmuştur. Tarihte ilk defa Eski Çağ'da **Eratosthenes** tarafından kullanılmıştır.

9. Coğrafi bakış açısına sahip bir bireyde hangi beceri ve bilinç özellikleri gelişir?

- **Cevap:** Coğrafi bakış açısına sahip bir insan, doğal ortamdaki risk ve fırsatları analiz edebilir; insan faaliyetlerinin çevreye yönelik tehditlerini görebilir; haritaları etkili kullanabilir; olay ve olguları mekânla ilişkilendirerek yerel, bölgesel ve küresel boyutta kavrayabilir. Ayrıca bu bilgi, doğal kaynakların doğru yönetilmesine, refah seviyesinin artmasına ve **vatanseverlik bilincinin** gelişmesine katkı sağlar.

10. Coğrafi sorgulama yaparken mekanın özelliklerini çözümlere ulaştırmak için sorulan temel sorular nelerdir?

- **Cevap:** Coğrafi sorgulama sürecinde şu temel sorulara cevap aranır:
 - Ne? Nerede? Ne zaman?
 - Neden orada? Neden önemli?
 - Bulunduğu ortamın özellikleri neler?
 - Doğal ve beşerî ortamlarla nasıl bir ilişkisi var?

11. Eski Çağ'da coğrafya biliminin gelişmesine katkı sağlayan önemli bilim insanları kimlerdir?

- **Cevap:** Eski Çağ'da öne çıkan isimler şunlardır:
 - **Eratosthenes:** Coğrafya terimini ilk kez kullanmış ve Dünya'nın çevresini hesaplamıştır.
 - **Strabon:** Geographika (Coğrafya) adlı eseriyle bilinen dünyayı tasvir etmiştir.
 - **Batlamyus:** Geographike Hyphegesis (Coğrafya Kılavuzu) adlı eseri ve haritacılık çalışmalarıyla tanınır.

12. Orta Çağ'da İslam dünyasında coğrafyaya katkı sağlayan bilim insanlarına üç örnek vererek çalışmalarını açıklayınız.

- **Cevap:** **Biruni:** Dünya'nın yarıçapını ve eksen eğikliğini hesaplamış, astronomik coğrafyaya katkı yapmıştır.
 - **Muhammed İdrisi:** Kitabur Rüşandi (Rojer'in Kitabı) adıyla bilinen eserinde dönemin gelişmiş dairesel dünya haritalarını çizmiştir.
 - **İbni Battuta:** Yazdığı seyahatname ile geniş bir coğrafyanın fiziki ve beşerî özelliklerini aktarmıştır.

13. Yeni Çağ'da coğrafya biliminin gelişmesinde etkili olan gelişmeler ve önemli isimler nelerdir?

- **Cevap:** Yeni Çağ'da Avrupa'daki Rönesans, reform ve coğrafi keşifler etkili olmuştur. Kristof Kolomb ve Macellan gibi denizcilerin yanında Türk coğrafyacılarından **Piri Reis** (Kitab-ı Bahriye ve Dünya Haritası), **Kâtip Çelebi** (Cihannüma) ve **Evliya Çelebi** (Seyahatname) önemli katkılar sunmuştur. Ortelius ise ilk modern atlası hazırlayan isimlerdendir.

14. Yakın Çağ'da coğrafya biliminin metodolojisini oluşturan ve modern coğrafyanın kurucuları kabul edilen bilim insanları kimlerdir?

- **Cevap:** Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonrasındaki aydınlanma döneminde:
 - **Alexander von Humboldt:** Fiziki coğrafyanın kurucusu olup sebep-sonuç ve dağılıp ilkelerini geliştirmiştir.
 - **Carl Ritter:** Beşerî coğrafyanın kurucusu kabul edilir.
 - **Friedrich Ratzel:** Beşerî ve siyasi coğrafya alanındaki çalışmalarıyla öne çıkmıştır.

15. Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nde coğrafya biliminin gelişmesine öncülük eden bilim insanlarından dördünü yazınız.

- **Cevap:** Cumhuriyet Dönemi Türk coğrafyacıları şunlardır:
 - Besim Darkot
 - Faik Sabri Duran
 - Reşat İzbirak
 - Sırrı Erinç

16. Doğa ve insan etkileşimine ilişkin "doğanın insana etkisi" ve "insanın doğaya etkisi" durumlarına ikişer örnek veriniz.

Cevap: Doğanın İnsana Etkisi: Soğuk iklim bölgelerinde insanların kalın giysiler tercih etmesi ve çöl alanlarında evlerin kerpiç malzemeden yapılması.

İnsanın Doğaya Etkisi: Ulaşımı kolaylaştırmak için dağlara tüneller ve viyadükler yapılması veya körfez/deniz alanlarının doldurularak yapay adalar (ör. Katar İnci Adası) oluşturulması.

17. İnsanın beşerî faaliyetleri sonucunda doğal ortamda meydana gelen arazi değişimleri ne tür çevresel risklere yol açabilir?

Cevap: Doğal örtünün tahrip edilmesi, kıyı ekosistemlerinin bozulması, betonlaşmaya bağlı sel ve taşkın riskinin artması, biyoçeşitlilik kaybı, hava ve su kirliliği ile küresel iklim değişikliği gibi çevresel risklere yol açar.

18. Coğrafya biliminin araştırmalarında kullandığı üç temel ilke nedir? Kısaca açıklayınız.

Cevap: Dağılım İlkesi: Coğrafyanın en temel ilkesi olup olay ve olguların yeryüzündeki yerini/dağılımını gösterir.

1-Nedensellik (Neden-Sonuç) İlkesi: Coğrafi olayların ortaya çıkış nedenlerini ve sonuçlarını inceler.

2-Karşılıklı İlgisi (Bağlantı) İlkesi: Doğal ve beşerî unsurların birbiriyle olan etkileşimini ve ilişkisini ele alır.

19. "Sürdürülebilir bir Dünya" anlayışı açısından coğrafya eğitiminin önemi nedir?

Cevap: İnsanlığın yıllık doğal kaynak tüketimi, Dünya ekosisteminin ürettiği miktarın üzerine çıkmıştır. Coğrafya eğitimi; insanların doğal ortamın sınırlarını ve risklerini kavramasını, kaynakları doğa-insan dengesini gözeterek verimli kullanmasını ve gelecek nesillere yaşanabilir bir çevre bırakılmasını sağlar.

20. Günümüz modern coğrafya anlayışının temel işlevi ve yöntemi nedir?

Cevap: Günümüzde coğrafya; doğal ve beşerî sistemlerdeki unsurları, olayları ve etkileşimleri inceleyen, bunların mekânsal dağılışını ortaya koyan, neden-sonuç ilişkilerini sorgulayan ve sorunlara mekânsal çözümler üreten sistematik bir bilimdir.